

4

שוויון מגדרי
בספורט

המשחקים האולימפיים בטוקיו 2020 סימנו הישג יוצא דופן לנשים בעולם הספורט: בפעם הראשונה ב-125 השנים שבהן המשחקים מתקיימים בעת המודרנית, שיעור הספורטאיות המשתתפות היה כמעט זהה לשיעור הספורטאים (49%). גם בעבור מדינת ישראל היה זה אירוע בלתי רגיל: מתוך ארבע המדליות שבהן זכתה הנבחרת הישראלית, שתיים היו של ספורטאיות. ההישגים הללו הם חסרי תקדים ואינם מובנים מאליהם בעולם הספורט, שעדיין מזוהה עם גברים ונותן להם עדיפות על פני נשים.

גם בספורט, כמו בתחומים אחרים, קיימים בישראל פערים משמעותיים בין נשים וגברים. פעמים רבות, פעילות ספורטיבית מזוהה כפעילות "גברית" וסטראוטיפים מגדריים משפיעים על עצם הבחירה לעסוק בספורט בכלל וכן על הבחירה הספציפית בענפים הספורטיביים. מעבר לכך, בתחום הספורט נשים סובלות מאפליה ממסדית שיטתית רבת שנים סביב תקציבים ושימוש במתקני ספורט, ומתמודדות עם הטרדות ופגיעות מיניות שאינן מטופלות באופן מקיף. בשל כך, נשים לרוב משתתפות בפעילויות ספורטיביות בשיעורים נמוכים לעומת גברים, והן אף נעדרות ממוקדי קבלת ההחלטות בעולם הספורט. כשנשים כן משתתפות, קיים בידול מגדרי מובהק בענפי הספורט - למשל גברים מתרכזים בכדורגל ובכדורסל ונשים בהתעמלות אמנותית, כאשר 'ספורט נשים' נתפס כקטגוריה פחותת ערך.

94% מהמנהלות הבכירות עסקו בפעילות ספורט בעברן, כלומר, ספורט יכול לשמש גורם משמעותי בהצלחה עסקית ובשבירת תקרות זכוכית בשוק העבודה.

[מחקר גלובלי של ארנסט & יאנג, 2020]

פרק זה, בהובלת רשות הספורט במנהל קהילה, תרבות וספורט והרשות לחוסן ושוויון חברתי, ממפה את המצב הקיים באשר למאפיינים ולחסמים של ילדות, נערות ונשים בהשתתפות בפעילות ספורט עממי ותחרותי, וכן בייצוג של נשים במוקדי קבלת החלטות בספורט. הפרק סוקר דוגמאות מהארץ ומהעולם לצעדי מדיניות ולתכניות התערבות לקידום שוויון מגדרי בספורט. על בסיס כל אלה, הוא קובע כיווני פעולה לשינוי בתל-אביב-יפו.

מדוע שוויון מגדרי בספורט בכלל חשוב? העיסוק בפעילות ספורטיבית חשוב לגוף ולנפש, לבריאות הפיזית אך גם לפיתוח מיומנויות רגשיות וחברתיות, כמו עבודת צוות, כישורי מנהיגות ותקשורת. לפעילות ספורטיבית יש משמעות חשובה במיוחד לילדות ולנשים, שכן היא מסייעת בטיפוח הביטחון העצמי ודימוי גוף חיובי ומאפשרת סטריאוטיפים מגדריים של מראה ותכונות שנחשבים "לא מתאימים" לנשים - שרירים, תחרותיות, התגברות על כישלון ועוד. לכן, ספורט יכול להיות כלי מרכזי ביותר לקידום שוויון מגדרי גם בתחומים אחרים.

ספורט לילדות ולנערות

בחינת שירותי הספורט המאורגן הניתנים לילדות וילדים בישראל עד גיל 18 (פעילות בבית הספר, באגודות ספורט, בחוגים פרטיים או במרכזים קהילתיים), מעלה שני ממצאים חשובים: פחות ילדות עוסקות בפעילות ספורטיבית מאשר ילדים, והילדות שכן עוסקות בכך, משתלבות לרוב בענפים שנחשבים "נשיים".

מדוע זה המצב? ההשתתפות וסוגי הפעילויות מושפעים מתפיסה חברתית, לפיה פעילות ספורטיבית "פחות מתאימה" לבנות. תפיסה זו משפיעה גם על הבחירות של ההורים. בנוסף, פעילות הספורט בגילים אלה מתקיימת בעיקר בשעות הפנאי אחר הצהריים, במנותק מבית הספר ובאופן פרטי - בחוגים שמתנהלים מתוך הנחה שבנות ממעטות להשתתף בספורט, ולכן יש נטייה להשקיע יותר בחוגים לבנים, שבהם מובטח מספר משתתפים גבוה (לדוגמה כדורגל וכדורסל), וכך המציאות מנציחה את עצמה.

בתל־אביב-יפו, רק כ-7% מהילדות ומהנערות (גילי 6–18) שעוסקות בפעילות ספורט משחקות משחקי כדור (לעומת 52% מהילדים והנערים), וכ-50% מהן עוסקות בפעילות ריקוד ואירובי.

(סקר ספורט עירוני, 2020)

ספורט לנשים בוגרות

ספורט עממי

פעילות ספורט עממי מתקיימת במסגרות וולונטריות כמו חוגים, מכוני כושר והתארגנויות ספונטניות. מן הסקרים והמחקר בנושא מצטיירת תמונה חיובית מאוד לגבי השתתפותן של נשים בוגרות בתל־אביב-יפו בספורט העממי. יחד עם זאת, עדיין קיימים פערים, כשהבולט שבהם הוא הפער בתחום הספורט העממי הקבוצתי המאורגן: גברים נוטים להתארגן באופן עצמאי בקבוצות ולשחק משחקי כדור במגרש השכונתי, ובקרב נשים הדבר מקובל פחות.

בתל־אביב-יפו, 55% מהנשים מבצעות פעילות גופנית כלשהי בהתאם להמלצות משרד הבריאות, לעומת 63% מהגברים (סקר ספורט עירוני, 2020). ברמה הארצית: רק 27% מכלל הנשים בישראל עוסקות בפעילות גופנית בהתאם להמלצות, לעומת 37% מהגברים (למ"ס, 2018).

בתל־אביב-יפו, מבין העוסקות והעוסקים בפעילות גופנית, גברים מבצעים יותר פעילות בחוץ (ברחוב, בפארק, בחוף הים ועוד) מאשר נשים (50% לעומת 43%). פער זה גדל עוד יותר כשהפעילות מערבת שימוש במתקנים כמו במגרש ספורט, בספורטק ובמתקנים במרחב הציבורי (25% גברים לעומת כ-14% נשים) (סקר ספורט עירוני, 2020).

מבין העוסקות והעוסקים בפעילות גופנית בעיר, כ-74% מהגברים מבצעים את הפעילות הגופנית העיקרית שלהם באופן עצמאי, בהשוואה לכ-40% מהנשים (סקר ספורט עירוני, 2020).

ספורט תחרותי-הישגי

הספורט התחרותי-הישגי עומד בראש הפירמידה, משמש כ'חלון הראווה' של עולם הספורט, וכולל אגודות מאורגנות המתחרות בליגות הרשמיות של ההתאחדויות והאיגודים הרלוונטיים. גם כאן, נשים משתתפות בשיעורים נמוכים ביחס לגברים, ומתרכזות לרוב ב"ענפים נשיים", כמו התעמלות אמנותית ואקרובטיקה.

בתל־אביב-יפו נשים ספורטאיות מהוות רק 28% מכלל הספורטאים העוסקים בספורט התחרותי. שיעור קבוצות הנשים התחרותיות - 27% בלבד (נתון עירוני, 2021).

ארבעים ענפי ספורט מוכרים זוכים לתמיכה עירונית: בעשרה מהם נשים מהוות פחות מרבע מכלל הספורטאיות (למשל בכדורגל - 10%, בכדורסל - 13%), גם בשאר ענפי הספורט נשים מהוות מיעוט ובענפים רבים אין ספורטאיות פעילות כלל (נתון עירוני, 2021).

בישראל, ספורט בכלל וספורט הנשים בפרט, סובל ממצוקת מתקנים ולרוב גם מתנאים לא מספקים, ובכלל זה תנאי העסקה של שחקניות ומאמנות וכן המעטפת המקצועית - מתקני אימונים לא מותאמים, שעות לא נוחות למשחקים, מספר מועט של יחידות אימון ועוד. בנוסף, ברמה הלאומית קיים אי שוויון מגדרי מובהק בתקצוב.

כתוצאה מכך, יש פחות קבוצות של ספורט נשים, הליגות קטנות ואינן תחרותיות מספיק, והיכולת להגיע להישגים בין-לאומיים מוגבלת. מציאות זאת משמרת את היקף השתתפותן הנמוך של נשים בספורט ואת ספורט הנשים כקטגוריה משנית. יתרה מכך, הדבר גם מחזק את המחסור במודלים לחיקוי לילדות ונערות.

האגודות בישראל ממומנות מתקציב ממשלתי ובנוסף לו - תקציבים עירוניים, חסויות והשקעות של גופים פרטיים ועוד. על אף התיעודף בתבחינים העירוניים לקבוצות נשים, קיים עדיין פער בתקצוב לעומת קבוצות גברים, זאת מאחר שבראש מדרג הענפים מצויים הכדורגל והכדורסל - ענפי ספורט שיש בהם רוב גברי מובהק.

צילום: נעם אופק

ייצוג במוקדי קבלת החלטות

אף שקיימת בישראל חקיקה שמטרתה להבטיח ייצוג הולם לנשים בתפקידים ניהוליים בגופי הספורט, ייצוגן של נשים בדרגים אלה נמוך משמעותית.

❖ בישראל יש כ-17% מנהלות בספורט ורק כ-14% מאמנות (לרר ושרביט, 2021).

❖ ב-42% מהאגודות הנתמכות על ידי עיריית תל-אביב-יפו יש לפחות 30% נשים בתפקידי ניהול, ביניהן מכבי והפועל תל-אביב בכדורגל, שבהן מכהנות מנכ"ליות, ומועדון 'רצי הסמטה' שבו מכהנת יו"ר (נתון עירוני, 2021).

מדוע הייצוג חסר? מחקר מקיף שנעשה בישראל בעבור משרד התרבות והספורט בנושא 'ספורט בראייה מגדרית', זיהה כמה חסמים מרכזיים העומדים בפני נשים: היעדר רשתות קשרים מקצועיים (נטוורקינג); קושי לשלב בין תפקידי ניהול ואימון לאחריות משפחתית (שעדיין מוטלת ברובה על כתפי נשים); גיוס וקידום נשים לתפקידים "נשיים" בלבד, כאשר ניהול ואימון - ובייחוד בעולם הספורט - נחשבים "גבריים"; זלזול והטלת ספק בידע ובמומחיות של נשים בספורט; והימנעות של נשים מהתמודדות על תפקידי מפתח (בשל הקשיים הנ"ל) (לרר ושרביט, 2021).

מיעוט נשים במוקדי קבלת החלטות בספורט מביא לכך שנקודת מבטן וצרכיהן של נשים, שלעתים שונים מאלה של גברים, אינם באים לידי ביטוי בקביעת מדיניות ובהקצאת משאבים בספורט.

מה למדנו מהעולם?

אומא, שוודיה

באומא, שוודיה, הוחלט בשנת 2000 ששעות האימונים במגרשי הכדורגל יחולקו באופן שווה בין קבוצות ילדות ונשים לקבוצות ילדים וגברים. המדיניות החדשה הגבירה את התעניינות של בנות בכדורגל וכיום יש בעיר כמעט שוויון במספר הילדות והילדים שמשחקים כדורגל.

מורלנד, אוסטרליה

העיר מורלנד באוסטרליה הובילה בשנים 2008-2009 תכנית אסטרטגית לקידום ספורט לילדות ולנשים, שהתמקדה באוכלוסיות גיוון: נשים בנות למעלה מ-65, נשים וילדות עם מוגבלויות, ועוד. לפי התכנית, הקצאת השטחים העירוניים למועדוני ספורט נעשתה בהתאם למידת הכללתן של ילדות ונשים בפעילויות המועדון. למועדוני הספורט ניתנו, בין היתר, הכשרות וסדנאות בנושא. כתוצאה מכך, נרשמה עלייה משמעותית בהשתתפות של נשים וילדות בספורט וחל שינוי באווירה במועדונים.

ארצות הברית

בארצות הברית נחקק בשנת 1972 Title IX, כחלק מתיקוני החקיקה הפדרלית בתחום ההשכלה, אשר מחייב את כל בתי הספר והמכללות המקבלים מימון פדרלי, להעניק הזדמנות שווה לנשים ולגברים בספורט - בהשתתפות, במימון ובתנאים. החוק, שקיבע את הנושא בתוך המסגרות הפורמליות, הביא לעלייה חדה במספר הילדות העוסקות בספורט בכלל ובענפים שנתפסים "גבריים" בפרט, והוא נתפס כסיבה המרכזית לדומיננטיות של נשים אמריקאיות בספורט התחרותי העולמי.

כיווני פעולה עירוניים לחמש השנים הקרובות <<<

הטמעת העדשה המגדרית בספורט העירוני

פעילות ספורטיבית תורמת לבריאות הפיזית והנפשית של האדם, מסייעת בטיפוח הביטחון העצמי ודימוי גוף חיובי ומשכללת מיומנויות אישיות כגון מנהיגות, שיתופי פעולה, התמודדות עם כישלונות ושאיפה למצוינות. הטמעת נקודת המבט המגדרית בספורט העירוני תסייע לילדות ולנשים להתגבר על החסמים המונעים מהן לקחת חלק בפעילות ספורטיבית ותאפשר להן למצות את הפוטנציאל הגלום בתחום זה.

מינוי מנהלת ספורט נשים ברשות הספורט העירונית

בשנת 2022 מונתה מנהלת ספורט נשים ברשות הספורט העירונית, שתפקידה להיות אמונה על קידום ספורט בקרב ילדות, נערות ונשים ועל הטמעת העדשה המגדרית בפעולות רשות הספורט. מנהלת ספורט נשים פועלת לעידוד מינוי נשים לתפקידי ניהול וריכוז; לניתוח תקציבים והגשת המלצות למקבלי החלטות; לבחינה של התמיכות העירוניות והקצאת משאבים ייעודיים לקידום נשים בספורט ועוד.

פילוח מגדרי ואיסוף מידע עקבי

איסוף מידע עדכני ומפולח מגדרית בתחומי הספורט השונים בכל רמות הגיל בעיר, תוך התייחסות לנשים מאוכלוסיות מגוונות.

העלאת מודעות לצוותים מקצועיים ופיתוח הכשרות

פיתוח הכשרות והשתלמויות בנושא שוויון מגדרי בספורט והטמעת ידע עדכני ומעשי בקרב כל דרגי הניהול והאימון, לצורך שיווק, גיוס, שימור וניהול מסגרות ספורט של ילדות, נערות ונשים באופן מיטבי שיקדם את התחום כולו.

פיתוח תכניות למניעת הטרדות מיניות

פיתוח תכניות ייעודיות למניעת הטרדות מיניות בפעילויות ספורט ובאיגודים המקצועיים, במטרה להבטיח מרחב בטוח לילדות, לנערות ולנשים בספורט.

פורום עירוני לקידום ספורט נשים

הקמת פורום עירוני בהשתתפות אגודות הספורט הפועלות בעיר, שיסייע בגיבוש דרכי פעולה משותפות וקידום יוזמות ותכניות ייעודיות להגדלת מספר הילדות, הנערות והנשים המתחרות במסגרת האגודות, וליצירת מעטפת מותאמת לצרכיהן הייחודיים.

מה בשטח?

הכשרה למורות ומורים לחינוך גופני

בשנת 2022 החלה הכשרה ראשונה מסוגה למורות ולמורים לחינוך גופני בעיר, שבמהלכה הם רוכשים ידע וכלים לעבודה בקבוצות מגדריות הומוגניות ולהתמודדות עם חסמים מגדריים וסיטואציות חברתיות מגדריות בשיעורי החינוך הגופני. במסגרת ההכשרה, הצוותים רוכשים ארגז כלים מעשיים שיעודדו מסוגלות, מוטיבציה והנאה מספורט.

מה בשטח?

“רצות על בטוח”

בשנת 2022 סללה עיריית תל-אביב-יפו שני שבילי ריצה בטוחים בפארק גני יהושע ובמזרח העיר, כחלק משיפור תשתיות הספורט העירוניות והתאמתן לצרכים של נשים. המסלולים, הראשונים מסוגם בישראל, הם באורך 10 ק"מ כל אחד וכוללים לכל אורכם מצלמות, תאורה מוגברת וחיבור לאפליקציית SafeUp. המסלולים החדשניים תורמים לתחושת הביטחון האישי ומשפרים את החיבוריות בין שכונות, פארקים, בתי ספר ומרכזים קהילתיים בעיר.

עידוד ספורט עממי קבוצתי, מאורגן בקרב ילדות, נערות ונשים, בדגש על אוכלוסיות מגוונות

תמיכה בהתארגנויות ספורט עממי של נשים **בביצוע**

סיוע עירוני בהתארגנויות ספורט עממי קבוצתי של נשים כמו כדורגל, כדורסל וכדומה. הסיוע כולל הקצאת מתקן ספורט ומימון עירוני של מאמנת לטובת קיום פעילות קבוצתית וולונטרית, קבועה וסדירה.

פעילות ספורט לאחר הלימודים בבתי ספר יסודיים **בביצוע**

מיסוד פעילות ספורט קבועה בשעות הקצה של בתי הספר ובשטחם, לעידוד ילדות ונערות להתנסות בספורט קבוצתי בתנאים מיטביים. מסגרת הפעילות מהווה המשך ישיר למסגרת הלימודים ומציעה אימון מקצועי שבועי מסובסד.

התאמת תשתיות ספורט לנשים **בביצוע**

בחינה והתאמה של התשתיות הפיזיות לנשים במתקני הספורט העירוניים, ביניהן מתקני האימונים והציוד, המלתחות, שעות הפעילות, מיקום, תאורה וכדומה.

הגדלת ייצוג נשים במוקדי קבלת החלטות

◀ **תמריצים למינוי נשים לדרג ניהולי ומקצועי באגודות הספורט** **בביצוע**
נתינת תמריצים לעידוד מינוי נשים לתפקידים בדרג הניהולי והמקצועי באגודות הספורט באמצעות ניקוד משלים במבחני התמיכה העירוניים.

◀ **הכשרת נשים לתפקידי הדרכה, אימון, ניהול ושיפוט** **בביצוע**
פיתוח קורסי הכשרה לנשים בתחומי ההדרכה, האימון, הניהול והשיפוט, במטרה להרחיב את ייצוג הנשים בתפקידי מפתח ולסייע לילדות, נערות ונשים להשתלב בצורה מיטבית במסגרות הספורט השונות.

קידום ספורט תחרותי בקרב ילדות ונערות

◀ **תמריצים לאגודות הספורט** **בביצוע**
נתינת תמריצים לאגודות הספורט בעיר לקידום פעילויות לילדות ולנערות באמצעות ניקוד משלים במבחני התמיכה העירוניים.

◀ **חממות לספורט תחרותי הישגי לנערות**
הקמת חממות של ספורט תחרותי והישגי לנערות, והקצאת משאבים ייעודיים. חממות אלה יזכו למעטפת מקצועית ייחודית ויפעלו להשגת מצוינות, שימור ההישגים והמשכיותם, תוך הבטחת מספר קריטריונים מרכזיים ובהם: מערכת לאיתור פוטנציאל הצטיינות מגיל צעיר; מאמנים ומאמנות איכותיים ובעלי הכשרה מגדרית מתאימה; הבטחת מתקני אימון איכותיים; נגישות מרחבית; הבטחת מספר יחידות אימון מיטבי; עבודה לפי תוכנית הישג עירונית.

מה בשטח?

ליגת הנערות בכדורגל

בשנת 2021 הקימה העירייה ליגה לנערות ביפו, שנועדה לעודד ילדות ונערות בעיר לעסוק בספורט קבוצתי. מעל 250 ילדות ונערות מכלל בתי הספר היסודיים וחטיבות הביניים ביפו הצטרפו לפעילות הליגה, מתוכן עשרות נרשמו לחוגי הכדורגל אחר הצהריים במרכזי הספורט העירוניים. במסגרת הפעילות מתקיימים טורנירים שמושכים אליהם את קהילות בתי הספר כולן. בעקבות ההצלחה, פעילות הליגה צפויה להתרחב לשכונות נוספות בעיר.

צוות ניהול התכנית, הרשות לחוסן ושוויון חברתי

אפרת מייקין-כנפו, מנהלת הרשות לחוסן ושוויון חברתי ויועצת ראש העיר לקידום מעמד האשה
איילה אזולאי, סגנית מנהלת הרשות לחוסן ושוויון חברתי
אורית מרום, מנהלת תחום בכירה, חוסן ושוויון מגדרי
נעה דגן, מנהלת פרויקטים בכירה, חוסן ושוויון מגדרי
שי אוקסנברג, מנהלת פרויקטים, חוסן ושוויון מגדרי, כותבת התכנית

רשימת משתתפות ומשתתפים

בהובלת:

רונית פרבר, מנהלת מנהל קהילה, תרבות וספורט
אופיר וגמן, מנהל רשות הספורט העירונית

מחקר, ייעוץ ופיתוח מקצועי:

ד"ר זאב לרר
עו"ד מרים זלקינד, שדולת הנשים בישראל
עו"ד שי אוקסנברג

רשות הספורט

אלון בלום, סגן מנהל רשות הספורט
עופר מידן, מנהל ספורט עממי
מעין מרידן, מנהלת ספורט נשים

המישלמה ליפו

מיכאל וולה, מנהל אגף קהילה יפו
מושיקו בלס, מנהל מרחב דרום יפו
עותמאן סיקסיק, מנהל מרכז הספורט דיוויס לואיס
מימאס אחמד, מנהלת פרויקטים
הודא אבו חביש, רכזת פרויקט כדורגל נערוות - דיוויס לואיס

חברת גני יהושע בע"מ

עובד קונה, מנכ"ל גני יהושע
הילי שמאי, חברת גני יהושע

המרכז למחקר כלכלי-חברתי

לאה אשוח, מנהלת המרכז למחקר כלכלי-חברתי
קרן אור פיש, מנהלת מחקר אורבני
מורן בירמן, רכזת סקרים ומחקרים

מקורות מרכזיים

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. (2018). לקט נתונים בנושאי בריאות ואורח חיים, מתוך הסקר החברתי 2017: פעילות גופנית.

לרר, ז. ושרביט, נ. (2021). שווה בספורט: חסמים, כשלים והזדמנויות בראייה מגדרית במערכת הספורט בישראל. ספורט הישג, 12, 82.

עיריית תל-אביב-יפו. (2020). סקר ספורט עירוני.

Honderich, B. H. (2021, July 23). Gender disparities still vex Tokyo Olympic Games. *BBC News*. Retrieved from <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-57937102>

Ingram, K. (2020, September 23). Why a female athlete should be your next leader. *EY - US*. Retrieved from https://www.ey.com/en_us/athlete-programs/why-female-athletes-should-be-your-next-leader

Moreland City Council. [n.d.]. *Moreland Active Women and Girls Strategy*. Retrieved February 21, 2022, from <https://www.activemoreland.com.au/sport/resources-for-sport-clubs/active-womens-and-girls/moreland-active-women-and-girls-strategy>

The Observatory of the European Charter for Equality of Women and Men in Local Life. [n.d.]. *Umeå - a model town for Gender Equality*. Retrieved September 1, 2022, from <https://charter-equality.eu/exemple-de-bonnes-pratiques/umea-a-model-town-for-gender-equality.html>

לקריאת התכנית המלאה <